

فصل بیستم

اینترنت و آینده دیپلماسی

بهرام نوازی*

مقدمه

دیپلماسی از ریشه یونانی دیپلم^۱ گرفته شده و در اصطلاح بر گه ای با مهر بالاترین مقام است که به موجب آن، درجه، سمت یا امتیازی به کسی داده شده باشد. با وجود تعاریف بسیار و گاه متفاوته که برای دیپلماسی ذکر شده است^۱ به نظر می رسد اگر مبنای برداشت خود را از دیپلماسی بر فرهنگ آکسفورد بگذاریم که می نویسد دیپلماسی اداره امور بین المللی از سوی سفیر و دیگر مأموران دیپلماتیک است و کم و بیش مورد توجه ساتو، کالبر و مارتنس هم قرار گرفته است، دیپلماسی به عبارت دقیق تر "روش حل و فصل مسائل مربوط به روابط خارجی دولت با دول دیگر به وسیله مذاکره یا هر طریق مسالمت آمیز دیگر می باشد."^۲

دیپلماسی گرچه از دیرباز تاکنون بصورت عرف و عادت بین المللی جریان داشته و در کنوانسیون حقوق دیپلماتیک ۱۸ آوریل ۱۹۶۱ وین بصورت حقوق بین الملل عمومی مدون و به رسمیت جامعه بین المللی رسیده است اما امروزه به آن دیپلماسی سنتی^۱ اطلاق شده چرا که در عمل شکل دیگری از دیپلماسی به نام دیپلماسی عمومی^۱ مطرح گشته و در حال گسترش است. دیپلماسی عمومی برخلاف نوع سنتی آن که اقدامات رسمی و اداری حکومت با حکومت از طریق نمایندگان رسمی دولتهای حاکم^۳ را در بر می گرفت، زمانی یا اصلا مطرح نبود یا در حاشیه دیپلماسی و فعالیت دیپلماتها قرار داشت.^۴ اما در جریان جنگ اول جهانی

* عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

ⁱ Diploma

ⁱⁱ Traditional Diplomacy

ⁱⁱⁱ Public Diplomacy

وودرو ویلسون، رئیس جمهور آمریکا، با مخاطب قرار دادن مردم دیگر کشورها تلاش کرد تا اصول ۱۵ گانه خود را به پیش ببرد و به تدریج این رویکرد مورد توجه دیگر رهبران کشورها به ویژه در جریان جنگ سرد قرار گرفت. هدف از این ابزار در جریان جنگ سرد، رویارویی با نظام های فکری، اقتصادی و سیاسی اردوگاه خصم بود و به همین خاطر توجه اصلی بر تغییر افکار عمومی مردم کشورهای هدف متمرکز شده بود. از زمانی که توجه به قدرت نرم افزایش یافته این موضوع به مرکز توجه روابط بین الملل تبدیل شده است.^۵

البته در اینکه دقیقاً دیپلماسی عمومی چیست اختلاف نظر وجود دارد و حتی برخی آن را مبهم^۱ نیز خوانده اند^۲ و شرح متفاوتی را از این موضوع ارائه کرده اند.^۷ اما در اینکه ارتقای منافع ملی از طریق تلاش برای اطلاع رسانی مشارکت جویی و تأثیر بر مخاطبان خارجی اعم از شهروندان، دستگاه های حکومتی و سازمان های غیر دولتی برای تبدیل آنان به عوامل دیپلماسی عمومی باشد اتفاق نظر وجود دارد.^۸ اصطلاح دیپلماسی عمومی اولین بار در سال ۱۹۶۵ از سوی رئیس وقت مرکز دیپلماسی عمومی مؤسسه ادوارد مورو وضع شد. وی در تشریح این گفته بود:

دیپلماسی عمومی به نفوذ بر افکار عمومی برای تشکیل و اجرای سیاست های خارجی می پردازد. این جنبه هایی از روابط بین الملل را در بر می گیرد که فراتر از دیپلماسی سنتی است و آن بهره برداری از افکار عمومی در کشورهای دیگر است، روابط متقابل میان گروهها و منافع غیر دولتی یک کشور با کشورهای دیگر، گزارش امور خارجی و تأثیر آن بر سیاست، ارتباط میان کسانی که شغلشان ارتباطات است همان طور که دیپلماتها با مخاطبان خارجی خود سروکار دارند و فرآیند ارتباطات میان فرهنگی^۹

در حالی که هدف و حوزه فعالیت دیپلماسی عمومی تغییری نکرده است اما اینکه چه نهادی عهده دار این مهم گردد در طول زمان تغییر نموده است. در ابتدا تصور بر این بود که باید در حوزه فعالیت دولت باشد به همین دلیل این مهم وظیفه دولت شمرده شده بود.^{۱۰} بر همین اساس بود که وزارت امور خارجه آمریکا در سال ۱۹۸۷ دیپلماسی عمومی را "برنامه تحت حمایت دولت" برشمرد که در تلاش برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی کشورهای دیگر است.^{۱۱} این کشور حتی یکی از معاونت های وزیر امور خارجه آمریکا خود با عنوان

ⁱ ambiguous

معاونت دیپلماسی عمومی و روابط عمومیⁱ تشکیل داده^{۱۲} و هدف آن را گسترش گفتگو میان شهروندان و نهادهای آمریکایی با همتایان آنان در خارج از کشور برای کاهش سوءتفاهم ها و برداشت های غلط حاکم میان ایالات متحده و دیگر کشورها قرار داده تا موجب تیرگی روابط دو جانبه نگردد.^{۱۳}

با آغاز قرن بیست و یکم رویکرد جدیدی بنام دیپلماسی عمومی نوینⁱⁱ مطرح شده که در آن بجای توجه یکسوی رهبران و دیپلمات ها به مردم کشورهای هدف، تلاش می کند تا یک رابطه دو سویه و گفتگوی متقابل برقرار کند و خواست ها و تمایلات مردم کشورهای هدف را نیز مورد توجه قرار داده و تصمیمات خود را بر اساس دریافت های اطلاعاتی خود از مخاطبان تنظیم کند. مهمترین نیروی محرکⁱⁱⁱ در این رویکرد فناوری ارتباطات اطلاعات^{۱۴} و به ویژه اینترنت^{۱۵} است و به همین خاطر برخی را بر آن داشته تا از آن با نام دیپلماسی شبکه^{iv} یا دیپلماسی عمومی مجازی^v، دیپلماسی اینترنتی^{vi} و دیپلماسی شبکه رسانه ای اجتماعی^{vii} یاد کنند.^{۱۶} نقش اینترنت برای انتشار اطلاعات دو سویه در همین رابطه است چرا که در این شیوه بسیاری از افراد و ارگان های دولتی تارنماهای شخصی و رسمی خود را فعال کرده اند تا ضمن معرفی خود، مخاطبان بیشتری را دست و پا کنند و به این ترتیب تصویری الکترونیکی^{viii} از خود به نمایش بگذارند مورد توجه مخاطبان خود قرار گیرد. رایانه ها و دیگر تجهیزات الکترونیکی سبب ایجاد یک شبکه بین المللی شده که نه فقط سران کشورها و وزیران خارجه و دیپلمات ها، بلکه میلیون ها انسان را در کشورهای مختلف به هم مرتبط کرده و هر یک را به امور دیگری علاقمند ساخته است.

ⁱ Under Secretary for Public Diplomacy and Public Affairs

ⁱⁱ New Public Diplomacy

ⁱⁱⁱ prime mover

^{iv} network diplomacy

^v Cyber Public Diplomacy

^{vi} E-Diplomacy

^{vii} Social Media Network

^{viii} E-image

اما تحولات جدید در عصر اطلاعات، تغییر در بازیگران این عرصه را ضروری ساخته است.^{۱۷} با گذشت زمان بخش خصوصی مثل سازمان های غیر دولتی، شرکت های تجاری، رسانه های گروهی و دانشگاهیان هم در این زمینه فعالیت کرده و روز به روز نیز بر دامنه فعالیت خود افزوده است. در همین زمینه پیمان های دوجانبه ای از سوی همین افراد و نهادهای غیر دولتی بسته شده که مورد شناسایی دولت واقع شده است.^{۱۸} اگر تاکنون مطبوعات، فیلم و تبادل فرهنگی و رادیو و تلویزیون رایجترین این ابزار بوده اند امروزه با گسترش این وسایل ارتباطی، دیگر دولتها سلطه انحصاری بر آن ندارند. سازمان های غیر دولتی، افراد و دانشگاهیان هر یک ارتباطات ویژه خود را دارند و سازمان های دولتی یا مجبور به همکاری با آنها هستند یا باید شفافیت و درهای باز را بپذیرند. این همان تغییراتی است که فالتون از آن بعنوان تغییر از دیپلوماسی بلندگو^۱ به دیپلوماسی شبکه ایⁱⁱ یاد می کند که در آن "بجای آنکه دیدگاه های رقیب و افکار متضاد تحقیر و کوچک شمرده شود، نه تنها مشارکت داده بلکه سازگار نیز گردد."^{۱۹} اینترنت به دلیل ماهیت دوسوییگی این امکان نامحدود را برای فعالان سیاست خارجی پدید می آورد تا ارتباط مستقیمی را با مردم بیگانه فراهم آورده سازمان بخشند^{۲۰} و هر دولتی که در این زمینه پیشدستیⁱⁱⁱ بکند در پیشبرد ارزشها و سیاستهای خود موفقتر خواهد حتی برخی از کشورها مثل ایالات متحده را بر آن داشته است تا از این ابزار بعنوان "برگ برنده"^{۱۷} برای حفظ حفظ رهبری مؤثر خود بر جهان در عصر اطلاعات بهره برداری کند.^{۲۱}

در همین راستا آنچه به جامعه اطلاعاتی^v شهرت یافته است بشدت در حال رشد است و شرایط بی سابقه سابقه ای را در دسترسی و بهره برداری دیپلمات ها از اطلاعات و همچنین مدیریت کشورها و ارائه خدمات بهینه از سوی آنها فراهم کرده است. امروزه در بسیاری از مجامع بین المللی تصمیماتی درباره اموری از جمله

ⁱ megaphone diplomacy

ⁱⁱ network diplomacy

ⁱⁱⁱ proactive

^{iv} "wild card"

^v Information Society

فناوری اطلاعات و ارتباطاتⁱ گرفته می شود که تأثیرات شگرفی بر روی کشورهای در حال توسعه دارد، در حالی که بنا به گزارش سازمان ملل، کشورهای جهان سوم نه تنها علاقه ای به این موضوع نشان نمی دهند بلکه در صورت حضور به دلیل نداشتن تخصص لازم، از مشارکت فکری نیز پرهیز می کنند.^{۲۲} برای نمونه سه بیانیه مهمی که درباره سیاست بین المللی فناوری ارتباطات اطلاعاتⁱⁱ در سال ۲۰۰۰ صادر شد عبارتند از: منشور اوکیناوا که از سوی گروه ۸ درباره جامعه اطلاعاتی صادر شد و یک گروه کاری برای پیشبرد این منظور تشکیل داد؛ بیانیه وزیران سازمان اقتصادی و اجتماعی ملل متحدⁱⁱⁱ که بر نقش فناوری اطلاعات در زمینه اقتصاد جهانی مبتنی بر دانایی تأکید می کرد؛ و بیانیه هزاره سران ملل متحد. همه اینها سبب شد تا در ژانویه ۲۰۰۲ برای تشکیل دو نشست سران کشورهای جهان برای بررسی جامعه اطلاعاتی^{iv} در سال های ۲۰۰۳ در ژنو و ۲۰۰۵ در تونس تصمیم گیری شود. هدف همه این برنامه ها تأکید بر ضرورت تشکیل یک جامعه اطلاعاتی فراگیر جهانی بوده تا در آن کشورها از ابزار فناوری ارتباطات اطلاعات برای پیشبرد اهداف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود و همچنین تسهیل ارتباط میان خود و شهروندان خود و تقویت دموکراسی، کارآمدی و شفاف سازی بهره ببرند.

در فضای نوین رسانه ای، شاید بیشترین فعالیت دیپلماتیک را دیپلمات های مجهز به فناوری های نوین ارتباطات اطلاعات با مخاطبان جهانی داشته باشند.^{۲۳} چالش اصلی در حال حاضر برای وزیران امور خارجه این است که ابزار جدید و شیوه های هموارتری را برای بهره برداری از فناوری اطلاعات پیدا کنند تا هم در وقت و هم در هزینه صرفه جویی کنند. این مقاله تلاش می کند با بررسی تسهیلاتی که جامعه اطلاعاتی و به ویژه اینترنت، در اختیار دولت ها و نمایندگی های دیپلماتیک و کنسولی آن و همچنین دبیرخانه های سازمان های بین المللی گذاشته است، احتمالات مختلفی را که در کاربرد دیپلماسی در آینده متصور است به تحلیل بکشد و

ⁱ information and communication technology (ICT)

ⁱⁱ Information Communication Technology

ⁱⁱⁱ ECOSOC

^{iv} World Summit on the Information Society (WSIS)

امیدوارم شیوه های جدید و جایگزین مناسبی برای کارهای روزمره وزارت امور خارجه و نمایندگی های آن در خارج از کشور معرفی کنم.

دیپلماسی سنتی

همان طور که از جایگاه دیپلماسی در عرف و کنوانسیون حقوق دیپلماتیک ۱۹۶۱ بر می آید دیپلماسی در کنار دیگر ابزار نظامی، اقتصادی، فرهنگی هر دولت، ابزار و روشی برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی و موفقیت در تأمین منافع ملی آن دولت به ویژه بر مبنی گفتگو، نرمش، انعطاف، مدارا و آشتی پذیری استوار است و از آنجا که این مهم از دیرباز برعهده دستگاه روابط خارجی واگذار شده بود، امروزه وزارت امور خارجه کشورها عهده دار این مأموریت بوده و با نام دستگاه دیپلماسی شناخته می شود. کادر سیاسی وزارت امور خارجه نیز که مأمور مستقیم پیگیری امور خارجی هر دولتی است به نام دیپلمات حرفه ای شهرت یافته است طبق ماده ۳ این کنوانسیون "بالاخص" دارای ۵ وظیفه است: ۱- نمایندگی کشور فرستنده نزد کشور پذیرنده، ۲- حفظ منافع کشور فرستنده و اتباع آن در کشور پذیرنده، ۳- مذاکره با حکومت کشور پذیرنده، ۴- استحضار از اوضاع و سیر وقایع در کشور پذیرنده با استفاده از تمام وسایل مشروع و گزارش آن به حکومت کشور فرستنده و ۵- بسط روابط دوستانه و توسعه روابط اقتصادی و فرهنگی و علمی بین کشور فرستنده و کشور پذیرنده.^{۲۴}

دیپلماسی اینترنتی

گرچه موفقیت یک دیپلمات بستگی به گستردگی و تنوع منابع اطلاعاتی خود از طرق رسمی دارد اما هیچ دیپلماتی از اهمیت منابع غیررسمی و یا حتی پنهانی غفلت نمی ورزد. وجود آزادی بیان و مطبوعات در بسیاری از کشورها می تواند گستره فعالیت رسمی دیپلمات را افزایش دهد اما از آنجا که دیپلمات ها بدنبال اهداف و اطلاعات مورد نیاز خود می باشند آن اطلاعات رسمی و آشکار ممکن است چندان نیاز دیپلمات ها را برطرف نسازد. از همین جاست که اینترنت نقش بسیار خطیر خود را در خدمت به اهداف و منافع ملی کشورها ایفا می کند. منظور از دیپلماسی اینترنتی یا دیپلماسی سایبر، کاربرد اینترنت برای اهداف دیپلماتیک است. اگر در

گذشته دیپلماتها از طریق نامه نگاری قرار و مدارهای جنگ و صلح با یکدیگر می بستند و سرزمینهایی را میان خود به مناطق نفوذ و بی طرف تقسیم می کردند همچون کاری که سفیر انگلستان در سن پترزبورگ با وزیر خارجه روسیه درباره ایران در سال ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ انجام داد یا اینکه رو در رویⁱ یکدیگر به دور میزی نشسته و برای تقسیم مناطق جهان با یکدیگر مذاکره می کردند مثل کاری که چرچیل در دیدار استالین در جریان جنگ دوم جهانی مناطق اروپای شرقی را با یکدیگر به منطقه تحت مسئولیت خود تقسیم کرد، با کشف و کاربرد سریع و فراگیر اینترنت در سطح جهانی موقعیت های بکری در عرصه سیاست خارجی و روابط بین الملل فراهم شده که علاوه بر در دیپلماسی رسمی و سنتی دولتی پا به عرصه دیگری گذاشته است و در این عرصه عموم مردم را به خدمت گرفته است. بر این اساس از ابزار ارتباطی نوین همچون اینترنت که کلید پیشرفت های فناوری نو در ایجاد ارتباط است کمک بسیاری به دیپلماتها در انجام این وظایف می کند. در این جا به تسهیلاتی که اینترنت در انجام بهینه وظایف رسمی دیپلماتها در اختیار گذاشته است اشاره می کنم:

۱- نامه نگاری

اولین کار بررسی صندوق نامه ها است. کارتابل شکل قدیمی بوده و امروزه صندوق ورودیⁱⁱ محل ذخیره نامه های دریافتی است. کار ساده ای که خیلی ها فراموش می کنند این است که کمتر کسی روزانه صندوق خود را واری می کند. وقتی کار اصلی یک دیپلمات ایجاد و حفظ تماس های بین المللی است ضرورت مشاهده سریع نامه ها دو چندان می شود مخصوصا وقتی که در مقایسه با دیگر وسایل ارتباطی، هم قیمت این هزینه بسیار اندک و هم سرعت آن بیشتر است. اگر شما مخاطبان خود را یاد بدهید که از این طریق زودتر ارتباط برقرار می شود دیگر نیازی به صرف هزینه های گزاف پستی و انتظار طولانی نخواهید داشت. این ارتباط اگر با خط تلفن برقرار شود به هزینه یک تلفن داخلی تماس می شود و اگر با اینترنت پرسرعتⁱⁱⁱ که به مراتب ارزان تر. لازمه اینکار فقط اینترنت پر سرعت نیست بلکه عادت دیپلمات های ما به واری صندوق

ⁱ Face to face

ⁱⁱ inbox

ⁱⁱⁱ ADSL

ها بطور دائمی است. شما وقتی از اینترنتی پر سرعت و انواع سیستمهای ارتباطی استفاده کنید که در چند ثانیه^۱ نامه را به صندوق شما می رساند چه فایده ای دارد اگر نامه هایتان را هفته ای یا یک روز در میان ببینید ببینید یا مثلا بلندگوی رایانه خود خاموش کنید چطور می توانید صدای مخاطب خود را بشنوید. اگر شخص دیپلمات آماده اینکار نباشد بهتر است فردی بعنوان کارشناس فناوری اطلاعات در هر نمایندگی عهده دار این مهم باشد. خرابی دستگاه یا نصب برنامه و قطعات، ویروسی شدن آنها همه و همه نگرانی هایی است که ممکن است کار یک نمایندگی را مختل سازد.

از این طریق اسناد و مقالات و هر آنچه که بصورت متن یا عکس و صدا و فیلم قابل تصور است را می توان به صورت پیوست همراه با نامه به هر تعداد که مایل باشید در یک زمان ارسال کنید. مثلا تصور کنید دستورالعمل یا یا بولتنی را باید برای همه نمایندگی های خارج از کشور ارسال کنید و بطور همزمان هم مورد توجه و پیگیری قرار گیرد. گرچه برخی هنوز اعتمادی را که به وسایل قدیمی همچون پست، تلفن، تلکس و فاکس دارند به پیام رسان اینترنتی و رایانامه ها و اساسا امنیت شبکه اینترنت ندارند اما نباید فراموش کرد که عملیات رخنه در ارتباطات^۱ در گذشته نیز در وسایل ارتباطی قدیمی وجود داشته است در حالی که هیچ وسیله ای به سرعت ارتباط اینترنتی در حال حاضر وجود ندارد که شما را از دریافت پیام خود مطلع سازد. در شیوه جدید حداقل شما مطمئن هستید که بسته شما آنا دریافت شده است گرچه احتمالا رونوشتی از آن به جای دیگری هم ارسال شده باشد. در این گونه موارد می توان میان اطلاعات، تفکیک قائل شد و برای اطلاعات مهمتر از شیوه های مطمئن تر که البته زمان برتر هستند استفاده کرد.

۲- اخبار

وظیفه مهم دیگر دیپلمات دسترسی به منابع خبری و مطالعه مستمر اخبار است. وی باید درباره حوادث کشور متبوع خود، کشور میزبان و جامعه بین المللی نه فقط مطلع بلکه به هنگام باشد و مهمترین منابع در این

ⁱ Real time

ⁱⁱ interception

زمینه روزنامه‌ها هستند. اما اگر توجه کرده باشید یک روزنامه تا بخواهد خبر تولیدی خود را منتشر کند حداقل نصف شبانه روز گذشته است حال تصور کنید که بخواهد خبر یا گزارشی را دریافت، ترجمه و منتشر نماید که در این صورت گاه یک هفته هم می‌گذرد. از این مهمتر مخارج خرید و نگهداری روزنامه‌های مختلف است که گاهی دست و پا گیر شده و شما را از مطالعه روزنامه‌ها هم منصرف می‌کند. بسیاری از خبرگزاری‌های ملی و بین‌المللی، هم نسخه کاملی از روزنامه خود را برای استفاده رایگان روی خط گذارده‌اند هم امکان دسترسی لحظه به لحظه به اخبار را فراهم کرده‌اند. حتی برخی از این خبرگزاری‌ها مشترک پذیرفته و با ثبت نام و درج رایانامه خود هر روزه یا هر لحظه اخبار به هنگام را به صندوق پستی یا همراه شما ارسال می‌کنند.

۳- اطلاعات

اطلاعات عنصر اساسی فعالیت یک دیپلمات است و از اواخر قرن بیستم که جامعه اطلاعاتی جای جامعه صنعتی را گرفته است بر نقش اطلاعات در این قبیل فعالیت‌ها افزوده شده است. یکی از تسهیلات اینترنت در تهیه همین اطلاعات گسترده از جامعه اطلاعاتی است که بعنوان یک ابزار سریع در خدمت دستگاه دیپلماسی قرار گرفته است. اگر تا ۲۰ سال پیش دیپلماتها مجبور بودند که در راستای انجام وظایف رسمی خود، وقت ارزشمند خود را صرف مرور و کنترل همه روزنامه‌ها و ایستگاه‌های رادیویی و تلویزیونی کشور میزبان خود بکنند، امروزه با نشستن بر پشت یک رایانه در دفتر کار یا در منزل می‌توانند با آسودگی و سرعت بیشتری به این مهم پردازند. کار دیپلمات یک کار اطلاعاتی است و همه هنر او بستگی به این اطلاعاتی است که جمع‌آوری می‌کند. مهارت دیپلمات در این است که اطلاعات گسترده را از طریق اینترنت جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و در جای مناسب خود بکار ببرد.

اتحادیه بین‌المللی مخابرات در گزارش سال ۲۰۰۹ خود، نمایه توسعه فناوری ارتباطات اطلاعات ۱۵۹ دولت را بر اساس سه عامل گسترده پوشش، کاربرد و مهارت برای سالهای ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ منتشر کرده است. با توجه به اینکه همه دولت‌های مورد بررسی در این سالها رشد مطلوبی داشته‌اند جایگاه کلی ایران در میان این ۱۵۹ دولت، با دو رتبه افزایش از سال ۲۰۰۷ به رتبه ۸۴ جدول ارتقاء یافته است. لازم به ذکر است که جایگاه ایران

در سال ۲۰۰۸ از نظر گستره پوشش رتبه ۸۳، از نظر کاربرد رتبه ۷۶ و از نظر مهارت رتبه ۹۱ را احراز کرده بود.^{۲۵} برای گزینشی از رتبه کشورها به جدول زیر نگاه کنید.

۴- ارتباط با سازمانها

وظیفه دیگر ارتباط با سازمان های بین المللی و منابع رسمی مرتبط با فعالیت دیپلماتیک است. کمتر دیپلماتی را می توان یافت که نیازی به قطعنامه های مجامع بین المللی تأثیرگذار در روابط بین الملل و سیاست خارجی کشورمان مثل مجمع عمومی، شورای امنیت و کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد، گروه ۸، و سازمان بین المللی انرژی اتمی نداشته باشد. مراجعه روزمره یا گاه و بیگاه به تارنمای این مجامع می تواند اسناد به هنگام و معتبر را بی واسطه در اختیار دیپلماتها قرار دهد.

این سازمان ها در تارنمای خود حتی بخشی را به نام نشر مطبوعاتی^۱ فراهم دیده اند که اخبار تصمیم گیریها و فعالیتهای سازمان را برای مطبوعات منتشر کرده اند. برخی از این سازمان ها مثل سازمان امور بشردوستانه سازمان ملل متحد^۲ حتی آخرین اخبار خود را درباره اوضاع اضطراری مناطق مختلف جهان برای اطلاع دیپلماتها سریعاً ارسال می نمایند.^{۲۶} این یک نمونه خوبی از سرعت در اطلاع رسانی در مواقع اضطراری است که سازمان ملل متحد از آن پشتیبانی می کند و دیپلماتها می توانند همه اطلاعات لازم درباره ابعاد خسارت، دولتهای کمک کننده، و اقدامات انجام شده و مورد نیاز را در یک صفحه مشاهده کنند و تصمیمات لازم را براحتی اتخاذ کنند. شفافیت در موضوع همچنین موجب جلب اعتماد عمومی برای کمک به اینگونه مناطق مصیبت زده می شود.

ⁱ Press release

ⁱⁱ UN Department of Humanitarian Affairs (UN/DHA)

اشتراک در دریافت خبر از طریق رایانامه این امکان را فراهم می سازد که گاهی اوقات اخبار بلافاصله از منبع اصلی دریافت می شود پیش از آنکه سردبیر تارنمای سازمان بخواهد آن را سانسور نماید. البته دیپلماتها می توانند این اخبار را همچون دیگر مردم از مطبوعات گرفته و مطالعه کنند اما کاربر غایی و هدفⁱ با کاربر تفننی تفاوت بسیار دارد. دیپلماتها نباید منتظر رخدادها باشند بلکه باید جلوی بسیاری از آنها را گرفته و در نطفه چاره سازی کنند و بر روند بسیاری دیگر شدت بخشند. برای نمونه شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحدⁱⁱ در قطعنامه شماره **E/1997/28** مورخ ۱۴ جولای ۱۹۹۷ خود از "همه نمایندگان دولتها خواسته تا بعنوان کاربران غایی داخلی بطور دایم در تماس نزدیک با کمیته های اجرایی و تصمیم گیری نهادهای ملل متحد باشند و اطلاعات مجموعه ملل متحد را که مورد نیاز آنها است در وهله نخست دریافت کنند."

به این ترتیب دیگر نیازی به ارسال فاکس یا تلکس از سوی دفاتر نمایندگی دیپلماتیک و سازمان های بین المللی یا خبرگزاری ها نیست بلکه هر دیپلماتی در مرکز هم می تواند با مراجعه به تارنمای این سازمان ها از چند و چون رخدادها مطلع گردد. برای مثال گزارش کوفی عنان درباره اصلاحات ساختاری مورد نیاز در سازمان

ⁱ End user

ⁱⁱ ECOSOC

ملل در ۱۶ جولای ۱۹۹۷ و دیگر اقدامات انجام شده در این زمینه و گزارش سال ۲۰۰۸ بان کی-مون دبیرکل کنونی این سازمان درباره اولویت نخست سازمان در این باره در سال را نیز می توان در تارنمای این سازمان مشاهده کرد.^{۲۷}

جدول ۱: نمایه فناوری ارتباطات اطلاعات، بر حسب رتبه اقتصادی ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸

Economy	Rank 2008	IDI 2008	Rank 2007	IDI 2007
Sweden	1	7.85	1	7.27
Luxembourg	2	7.71	6	6.98
Korea (Rep.)	3	7.68	2	7.23
Denmark	4	7.53	3	7.18
Netherlands	5	7.37	5	7.06
Iceland	6	7.23	4	7.06
Switzerland	7	7.19	8	6.83
Japan	8	7.12	7	6.89
Norway	9	7.11	9	6.78
United Kingdom	10	7.07	12	6.70
Finland	12	7.02	11	6.70
Germany	13	6.95	13	6.60
France	18	6.55	22	6.09
United States	19	6.54	17	6.33
United Arab Emirates	29	6.11	33	5.20
Qatar	45	4.68	45	4.25
Russia	48	4.54	46	4.13
Saudi Arabia	52	4.24	54	3.76
Malaysia	56	3.96	55	3.66
Turkey	57	3.90	56	3.63
Brazil	60	3.81	61	3.49
Kuwait	65	3.64	59	3.54
Kazakhstan	69	3.47	70	3.17
Oman	71	3.45	71	3.17
Jordan	74	3.33	79	2.98
Mexico	77	3.25	76	3.03
China	79	3.23	77	3.03
Lebanon	82	3.17	78	3.02
Iran (I.R.)	84	3.08	86	2.73
Tunisia	85	3.06	83	2.74
Viet Nam	86	3.05	93	2.61
South Africa	92	2.79	91	2.64
Syria	93	2.76	90	2.65
Egypt	96	2.70	100	2.44
Indonesia	107	2.46	108	2.15
Turkmenistan	108	2.38	106	2.27
India	117	1.75	116	1.62

Pakistan	128	1.54	127	1.45
Niger	158	0.90	157	0.86
Chad	159	0.79	159	0.73

Source: <http://www.itu.int/ITU->

[D/ict/publications/idi/2010/Material/MIS_2010_without%20annex%204-e.pdf](http://www.itu.int/ITU-D/ict/publications/idi/2010/Material/MIS_2010_without%20annex%204-e.pdf)

۵- ارتباط با وزارت امور خارجه

اینترنت اطلاعات خوبی را درباره سیاست خارجی کشورهای مختلف و ارکان و دواير و اشخاص مسئول آن در اختیار می گذارد. امروزه کشورهای بسیاری تارنمای ویژه ای برای معرفی وزارت امور خارجه خود فعال کرده اند. مؤسسه صلح ایالات متحده علاوه بر اینکه اطلاعات مفیدی درباره فعالیت مؤسسه خود در زمینه مطالعه کشورهای جهان، تعداد ۱۴۳ وبگاه وزارت امور خارجه کشورها را به تاریخ مارس ۲۰۰۸ بشرح زیر رصد و معرفی کرده است^{۲۸} که مطمئناً شمار اینها تاکنون نیز افزایش یافته است.

در این تارنماها براحتی می توان اطلاعات ضروری برای فعالیت روزانه دیپلماتها را مشاهده کرد از جمله اینها عبارتند از: سخنرانی های مقامات مسئول، اخبار منتشره، اعلام مواضع، نمودار تشکیلاتی و اطلاعات کنسولی. یکی از مزایای بهره مندی از اطلاعات این تارنماها در این است که دسترسی به اطلاعات از طرق دیگر مثل تلفخانه محرمانه تلقی شده و در صورت دریافت مثلا اسامی اشخاص مسئول و تلفن تماس آنها احتمال پیگرد وجود دارد. البته استفاده کارآمد از این تارنماها مشروط بر این است که با هر تغییر در ساختار و مواضع اطلاعات لازم برای اطلاع دیگران سرعت و دست کم در وقت اعلام شده از پیش به هنگام گردد. اطلاعات موجود در این تارنماها با یکدیگر متفاوت است و برای مثال تارنمای وزارت امور خارجه و مشترک المنافع بریتانیا نه تنها اطلاعات به روز از رخدادهای داخلی بریتانیا مثل انتخابات سراسری پارلمان، دیگر کشورها و وضعیت پرواز هواپیماها و مسائل بهداشتی و اقامتی در خارج از کشور را گنجانده است بلکه رونوشتی از چهارده هزار قرارداد و یادداشت تفاهم امضا شده میان این کشور و دیگر کشورهای جهان را نیز بصورت رایگان در اختیار گذارده است. برای مثال تعداد ۲۲ قرارداد میان این کشور و ایران یا کشور ثالث درباره ایران از سال ۱۹۴۲ تا ۱۹۹۱ را می توان در این تارنما مشاهده کرد.^{۲۹}

۶- ارتباط با نمایندگی های رسمی

علاوه بر اینها وظیفه دیگر دیپلماتها اطلاع از برنامه ها و اقدامات نمایندگی های دیپلماتیک و کنسولی در کشورهای میزبان و کشور متبوع خود است که در این زمینه نیز بسیاری از نمایندگی های دیپلماتیک تارنماهای جالبی را فعال کرده اند و اطلاعات مفیدی را در اختیار دیپلماتها قرار می دهند.

۷- ارتباطات دیگر

مزایای دیگری در اینترنت وجود دارد که تاکنون از دسترس دیپلماتها به دور مانده است مثل گپ، گروههای خبری و ویدئو کنفرانس. اتاق های گفتگو وسیله مناسبی برای بحث و تبادل نظر درباره یک موضوع می باشد که افراد مختلفی از کشورهای مختلف می تواند دو به دو یا دستجمعی در آن شرکت کنند. علاوه بر این جایگزین ارزانی هم برای گفتگوی تلفنی خارج از کشور است که دیپلماتها مجبورند چندین بار در روز از آن استفاده کنند. "کافه ایالات متحده"ⁱ یکی از همین تلاشهای وزارت امور خارجه آمریکا در سئول بود^{۳۰} که در سال ۲۰۰۴ در شهر داتومⁱⁱ و به هدف دسترسی به نسل جوان کره جنوبی که احساسات ضد آمریکایی داشتند و بازسازی چهره این کشور در نزد آنان و علاقمند نمودن آنان به سیاستهای ایالات متحده در آن کشور راه اندازی شد.^{۳۱} کریستوفر هیلⁱⁱⁱ سفیر آمریکا در مراسم گشایش این کافه رسماً اعلام کرد که می خواهد "دیدگاههای عموم مردم کره را در پستهای این کافه دریافت کند و دیدگاههای خود را نیز درباره روابط کره و ایالات متحده با آنان در میان بگذارد."^{۳۲} این کافه مجازی تا اکتبر ۲۰۰۸ بیش از ده هزار نفر عضو از داخل و خارج کره عضو کرده بود. کاربردهای دیگری همچون تویتر^{iv} و فیسبوک^v که از آن در تحریک جنبش های اجتماعی و بهره برداری از فعالان سیاسی بهره برداری شده است نمونه های اخیر اینترنت است.

نتیجه

ارتباطات اینترنتی مزایای بسیاری دارد که علاوه بر کاهش تشریفات پرهزینه و دردسرساز دیپلماسی سنتی، سرعت و آسودگی خیال را برای دیپلمات فراهم می آورد. در این شیوه نوین از کاربرد اینترنت در دیپلماسی، طرفهای رسمی بعنوان یکی از کاربران اینترنت پرطرف قرار گرفته و مذاکره و دستورالعمل های خود را از این طریق به طرف های دیگر انتقال

ⁱ Café USA

ⁱⁱ Daum

ⁱⁱⁱ Christopher Hill

^{iv} Twitter

^v facebook

می دهد و اگر هدف از این مذاکرات تقسیم جهان به مناطق نفوذ و تحت مسئولیت خود باشد، بدون استفاده از کاغذ یا تشکیل نشست رودرروی، از طریق اینترنت به این مهم دست می یابد. مهمتر از این آن است که ارتباط دو یا چند طرف این مذاکره اینترنتی مستقیم بوده و هیچ پیک و واسط انسانی در این میان نقشی ندارد. البته سخت افزارهای گوناگون (رایانه، دهنی، گوشی، دوربین) و نرم افزارهای مختلف (سیستم عامل، جستجوگر، مترجم) و مدیر شبکه هر یک نقش مهمی در این برقراری و استمرار فعالیت اینترنت برعهده دارند اما این نقش منحصر به ارتباط خاص در موضوع مورد اشاره ندارد و در صورت برقراری ارتباط، نیازی به حضور مدیر شبکه وجود ندارد و این سیستم به خودی خود فعال است.

همه اینها نشان می دهد که ابزار و حوزه فعالیت دیپلماسی در حال تغییر است و دیپلمات هایی موفق خواهند بود که خود را با این تغییرات سازگار نمایند. هنوز امکاناتی همچون ویدئو کنفرانس رایج نشده است ولی دیپلماتها می توانند از ابزار رایج کنونی استفاده مطلوب را بکنند و خود را برای تحول بعدی آماده نمایند. شاید تحول بعدی توافق دولتها برای ایجاد نمایندگی های مجازی باشد که در این صورت درب نمایندگی های دائمی بسته یا دستکم نیمه بسته خواهد شد چرا که دیگر کشورها حاضر به تأمین هزینه های گزاف و امنیت فعالیت نمایندگی های خود در کشورها و سازمان های بین المللی نخواهند بود. شاید هم خود سازمان های بین المللی همه یا بخشی از فعالیت خود را بصورتی مجازی اداره کنند همان طور که کوفی عنان در گزارش ۱۶ جولای ۱۹۹۷ خود درباره اصلاحات ساختاری سازمان ملل خواستار ایجاد ملل متحد الکترونیکی^۱ شده بود اساسا بسیاری از فعالیتهای این سازمان ها دگرگون شود و بسیاری از هیئتها از درون کشور خود و از طریق ویدئو کنفرانس ارتباط برقرار نمایند. اما تا آن زمان شاید بهترین راه حل بهره گیری از کارشناسان فناوری اطلاعات برای بهره گیری از تسهیلات گسترده اینترنت در دیپلماسی و پیگیری اهداف سیاست خارجی کشور باشد.

^۱ Electronic United Nations

- ^۱ برای مطالعه بیشتر می‌توانید به جواد صدر، حقوق دیپلماتیک و کنسولی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم ۱۳۷۴، صص ۸-۱ و آلاپوش، علی و توتونچیان، علیرضا، دیپلمات و دیپلماسی، تهران، مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۲، صص ۳۱-۱
- ^۲ برای توضیح بیشتر مراجعه کنید به جواد صدر، حقوق دیپلماتیک، ص ۴
- ^۳ Henrikson, A. K. (2006). What can public diplomacy achieve? Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'; Snow, N. (2007). The arrogance of American power: What U.S. leaders are doing wrong and why it's our duty to dissent. Oxford, U.K.: Rowman & Littlefield Publishers, p. 186
- ^۴ Catto, H. E., (July 23, 2001), The end of diplomacy? iMP Magazine. Retrieved on February 14 from http://www.cisp.org/imp/july_2001/07_01catto.htm; Gilboa, E. (2000), Mass communication and diplomacy: A theoretical framework. *Communication Theory*, 10 (3), 275-309; Lord, 2006; Nye, J. S. (2005). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs; Snow, 2007; Quainton, A. C. (July 23, 2001). Creating change insurgents at state. iMP Magazine. Retrieved on February 14, 2008, from http://www.cisp.org/imp/july_2001/07_01quainton.htm
- ^۵ Catto, 2001; Nye, 2005
- ^۶ Henrikson, 2006, p. 7
- ^۷ Henrikson, 2006; Nye, (2005); Snow, (2007); Tuch, H. N. (1990), *Communicating with the world: U.S. public diplomacy overseas*. New York: St. Martin's Press. U.S. Embassy in Seoul, press release (2004, November, 8). U.S. Embassy launches Café USA in Daum cafes.
- ^۸ Kroenig, McAdam, & Weber, 2008; Nye, 2005; Tuch, 1990; Snow, 2007; USIA, 1997
- ^۹ 'What is Public Diplomacy?', The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University, Medford, Massachusetts, <http://fletcher.tufts.edu/murrow/public-diplomacy.html>
- ^{۱۰} Tuch, 1990; U.S. Department of State, (1987). *Dictionary of international relations terms*.
- ^{۱۱} U.S. Department of State, (1987)
- ^{۱۲} <http://www.state.gov/r/>
- ^{۱۳} Tuch, 1990; Snow, 2007; USIA, 1997
- ^{۱۴} Center for Strategic and International Studies (CSIS; October 9, 1998). Reinventing diplomacy in the information age; Falconi, T. M. (2007, February 28). Enhancing Britain's global reputation: The perception of country identity in social media. A presentation to the Management School. Retrieved March 14, 2007, from <http://www.tonisblog.com/?p=153>
- ^{۱۵} Burt, R., & Robison, O. (October 9, 1998). Reinventing Diplomacy in the Information Age, CSIS Report; Cooper, 2002; Henrikson, (2006)
- ^{۱۶} Fulton, B. (2005). *Net diplomacy III: 2015 and beyond*. U.S. Institute of Peace.
- ^{۱۷} CSIS, (1998); Fulton, B. (2002). *Net diplomacy I: Beyond foreign ministries*. U.S. Institute of Peace; Fulton, B. (2005). *Net diplomacy III: 2015 and beyond*. U.S. Institute of Peace; Nye, (2005)
- ^{۱۸} Henrikson, (2006); Crocker Snow, C. (May, 2005). 'About the center.' The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University, Medford, Massachusetts, <http://fletcher.tufts.edu/murrow/about.html>
- ^{۱۹} Fulton, B. "The Digital Diplomat." (Speech presented at the Workshop on Information Technology and Practice of Diplomacy: The Impact of the Internet on the Use and Role of

Public Diplomacy, at the Elliott School of International Affairs, The George Washington University, Washington, D.C., April 20, 2001).

²⁰ J. Grunig & Hunt, (1984); Johnson, M. (1997). Public relations and technology: practitioner perspectives. *Journal of Public Relations Research*, 9(3), 213-236; Porter, L., Trammell, K., Chung, D., & Kim, E. (2007). Blog power: examining the effects of practitioner blog use on power in public relations. *Public Relations Review*, 33(1), 92-95

²¹ CSIS, 1998

²² Aide Memoire, "Capacity Building Programme for Diplomats: Strengthening Capacity on E-government and ICT Policy", United Nations Department of Economic and Social Affairs, New York, June 2003 accessed at <http://www.unpan.org/dpepa-kmb.asp>

²³ Stefano Baldi, "The Internet and Diplomats of the Twenty First Century: How New Information Technologies Affect the Ordinary Work of Diplomats", Permanent Mission of Italy to the International Organizations accessed at

http://www.diplomacy.edu/Books/mdiplomacy_book/baldi/baldi.htm

²⁴ معین زاده، عباس، حقوق دیپلماتیک نوین، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، تهران، ۱۳۷۲، صص ۱۹۸-۱۹۹

²⁵ <http://www.itu.int/ITU-D/ict/publications/world/world.html>

²⁶ <http://www.reliefweb.int>

²⁷ <http://www.un.org/reform/>

²⁸ <http://www.usip.org/resources/foreign-affairs-ministries-web>

²⁹ <http://www.fco.gov.uk/en/about-us/publications-and-documents/treaties/uk-treaties-online/>

³⁰ <http://cafe.daum.net/usembassy>

³¹ Seo, Hyunjin, "Public Diplomacy In Info Age: How the Internet Changes Public Diplomacy: A Case Study of Online Community Run by U.S. Embassy in South Korea", accessed at

http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/9/9/7/8/p299789_index.html

³² Hill, C. (November 8, 2004). U.S. Embassy press release